

KS. ŁUKASZ KRUCKI\* – GNIEZNO

### **JADWIGA RYŁ (1927-2019). WSPOMNIENIE POŚMIERTNE**

Po długiej i ciężkiej chorobie 3 lipca 2019 roku zmarła dr Jadwiga Rył ze Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus, wieloletnia kustosz Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie, księgoznawczyni.

Jadwiga Rył urodziła się 7 października 1927 roku w Ostricourt we Francji. Była córką Franciszka i Jadwigi Czabańskiej. Jej ojciec pracował we Francji jako górnik, stąd też pierwsze lata życia spędzała wraz z rodziną w tymże kraju, w Oignies. Tam też w 1933 roku rozpoczęła naukę w szkole elementarnej. W 1936 roku przeprowadziła się do Polski. W ojczyźnie do wybuchu II wojny światowej ukończyła trzecią i czwartą klasę. Dalsza nauka w warunkach okupacji niemieckiej nie była możliwa. Od 1941 roku do 25 stycznia 1945 roku pracowała przymusowo w obozie pracy w wielkopolskim majątku Rusko, gdzie do pracy fizycznej zmuszano również osoby nieletnie. Po zakończeniu wojny w trybie przyspieszonym ukończyła pozostałe klasy szkoły podstawowej: piątą, szóstą i siódmą.

W dniu 8 września 1946 roku wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus. Została przyjęta do domu szkolnego w Warszawie. Dnia 2 lutego 1947 roku rozpoczęła w Domu Generalnym Zgromadzenia postulat, a 27 lipca tr. nowicjat. Rok później złożyła pierwszą profesję zakonną (2 sierpnia 1948 roku), kolejne zaś w Częstochowie (5 lipca 1949 roku), Szaflarach (2 sierpnia 1950 roku) i Warszawie (2 sierpnia 1951 roku). Profesję wieczystą złożyła 2 sierpnia 1952 roku w Domu Generalnym Zgromadzenia w Warszawie.

Równoległe do formacji duchowej w Zgromadzeniu Sióstr Najświętszego Imienia Jezus podejmowała starania o podniesienie poziomu swojego wykształcenia. W trakcie postulatu i nowicjatu była uczennicą pierwszej i drugiej klasy Gimnazjum Zawodowego Stowarzyszenia „Nauka i Praca” w Warszawie. Po za-

---

\* Ks. Łukasz Krucki – dr historii Kościoła; zastępca dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie; wykładowca w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie;

e-mail: [krucki@op.pl](mailto:krucki@op.pl)

<https://orcid.org/0000-0003-2972-9113>

kończeniu nowicjatu kontynuowała naukę w Częstochowie w Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym Stowarzyszenia „Nauka i Praca”. Egzamin dojrzałości złożyła jednak w Państwowym Liceum dla Dorosłych w Częstochowie w 1950 roku.

Po maturze rozpoczęła studia romanistyczne I stopnia na Uniwersytecie Warszawskim. Po ich ukończeniu w 1953 roku została skierowana do pracy na stanowisku bibliotekarki w Centralnym Instytucie Naukowo-Technicznym w Warszawie. Ukończyła wówczas Państwowy Kurs Bibliotekarski Dokumentacji Naukowo-Technicznej. W 1957 roku została przyjęta na studia II stopnia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Zwieńczyła je egzaminem magisterskim w 1959 roku. Jednocześnie w 1957 roku podjęła studia w Wyższym Instytucie Katechetycznym w Krakowie. Te jednak przerwała w 1958 roku.

W 1959 roku w związku z możliwością otwarcia placówki polonijnej we Francji udała się do Lille. Chociaż we Francji nie udało się zrealizować zamierzonych planów, to jednak przez pół roku była słuchaczką wykładów z zakresu psychologii wieku dziecięcego na Katolickim Uniwersytecie w Lille.

W 1960 roku wróciła do Polski. Otrzymała wówczas propozycję, by przeprowadzić w powstałym właśnie Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie kwerendę do przygotowywanej monografii pt. *Katedra gnieźnieńska*. Przez trzy lata zbierała materiał do tej dwutomowej publikacji, redagowanej przez Aleksandrę Świechowską i Jana Zachwatowicza. Jej sumienność w podjętej pracy zwróciła uwagę ówczesnego dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, ks. Władysława Zientarskiego, który postarał się dla niej o etat (1963). Początkowo porządkowała i inwentaryzowała akta, zwłaszcza akta konsystorskie, akta kapitulne, listy oraz muzykalia. Praca ta wymagała od niej podniesienia kwalifikacji, stąd też na początku lat 60. XX wieku ukończyła dwuletnie zaoczne Studium Bibliograficzne przy Ministerstwie Kultury i Sztuki dla pracowników naukowych. W latach 1969-1973 odbyła studia doktoranckie z historii kultury na Wydziale Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ich zwieńczeniem stała się obrona pracy doktorskiej poświęconej dziejom i zasobowi Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie (5 kwietnia 1973 roku). W 1973 roku kard. Stefan Wyszyński ustanowił ją kustoszem Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie, będącej częścią Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie. Jej zadaniem było katalogowanie książek, zwłaszcza inkunabułów i starodruków. Efekty prowadzonych prac w formie opracowań i inwentarzy publikowała m.in. w „Archiwach, Bibliotekach i Muzeach Kościelnych” oraz „Studiach Gnesnensia”. Jako kustosz Biblioteki Katedralnej nawiązała współpracę z Biblioteką Narodową oraz British Museum w Londynie. Gruntowna znajomość języka francuskiego sprawiła, że w 1970-1976 prowadziła lektorat z tego języka w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. Jej uczniami byli m.in. obecny arcybiskup metropolita poznański Stanisław Gądecki, biskup Astany w Kazachstanie Tomasz Peta, biskup łowicki Andrzej Dziuba oraz biskup legnicki Zbigniew Kiernikowski. Ponadto dokonała kilkunastu przekładów na język polski dzieł Jana Hutiera, Ellie Leclerca, Luigi Lorscheidera Nazareno Fabriettiego, Christoforo Cecciego, Atylli Mordiniego, Marii Sticce, Alberto Chinato i Carlo Balicia, chociaż teksty te po-

zostały w postaci maszynopisów przechowywane obecnie w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus w Warszawie.

Wiele odpowiedzialnych zadań powierzało jej także macierzyste Zgromadzenie Sióstr Najświętszego Imienia Jezus. W latach 1957-1958 była przełożoną domu zgromadzenia w Krakowie, a w latach 1964-1965 przełożoną sióstr pracujących w domu biskupa Jana Czerniaka. W 1970 roku została ustanowiona radną generalną (kadencja do 1976 roku), a w latach 1976-1982 radną i sekretarką generalną. W latach 1998-2001 była przełożoną domu zgromadzenia w Pobiedziskach, do którego przynależała od 1980 roku, chociaż na co dzień mieszkała w Gnieźnie.

W październiku 2004 roku zakończyła pracę w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie i zamieszkała w domu nowicjackim macierzystego zgromadzenia w Łomiankach, gdzie też podjęła się pracy katalogowania miejscowego księgozbioru (ok. 1260 tomów). Zmarła 3 lipca 2019 roku. Została pochowana 5 lipca 2019 roku w Warszawie na Cmentarzu Wawrzyszewskim.

Jadwiga Rył za swoją naukową działalność uzyskała wiele odznaczeń. W 1979 roku otrzymała medal papieski „Benemerenti”, który do Polski został przywieziony podczas pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II. W 1994 roku została uhonorowana tytułem „Gnieźnianka Roku” za publikację popularno-naukową *Archiwum i biblioteka w Katedrze Gnieźnieńskiej* (Gniezno 1994), a w 2000 roku dyplomem i medalem „Zasłużony dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej”.

#### BIBLIGRAFIA PRAC JADWIGI RYŁ

- Katalog inkunabułów zespołu seminaryjnego biblioteki katedralnej w Gnieźnie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 25 (1972) s. 115-208.
- Najstarszy spis książek (1608 r.) biblioteki katedralnej w Gnieźnie*, „Studia Gnesnensia”, 1 (1975) s. 229-251.
- Rozprawa o dziejach Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie*, „Studia Gnesnensia”, 1 (1975) s. 257-261.
- Biblioteka Kolegium Penitencjarzy przy kościele metropolitalnym w Gnieźnie w świetle zachowanych inwentarzy*, „Studia Gnesnensia”, 2 (1976) s. 205-223.
- Biblioteka katedralna w Gnieźnie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 32 (1976) s. 159-248.
- Biblioteka katedralna w Gnieźnie*, cz. 2, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 33 (1976) s. 237-297.
- Biblioteka katedralna w Gnieźnie*, cz. 3, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 36 (1978) s. 211-265.
- Przemiana duchowa*, „Wśród nas. Biuletyn wewnętrzny Zgromadzenia Sióstr Imienia Jezus pod Opieką Maryi Wspomożenia Wiernych”, 1 (1977) nr 1, s. 46-49.
- Ojcu fundatorowi w hołdzie*, „Wśród nas. Biuletyn wewnętrzny Zgromadzenia Sióstr Imienia Jezus pod Opieką Maryi Wspomożenia Wiernych”, 1 (1977) nr 1, s. 50.
- Czyn miłosierdzia*, „Wśród nas. Biuletyn wewnętrzny Zgromadzenia Sióstr Imienia Jezus pod Opieką Maryi Wspomożenia Wiernych”, 1 (1977) nr 1, s. 50-52.
- Zakonodawcza działalność o. Honorata i rola Matki Marii Anieli Franciszki Witkowskiej w początkach Zgromadzenia SS. Najśw. Imienia Jezus pod Opieką Matki Bożej Wspo-*

- możenia Wiernych, „Wśród nas. Biuletyn wewnętrzny Zgromadzenia Sióstr Imienia Jezus pod Opieką Maryi Wspomożenia Wiernych”, 1 (1977) nr 2, s. 4-16.
- Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie*, w: *Dzieje Poznania i województwa poznańskiego. Informator o materiałach archiwalnych*, t. 2, red. Cz. Skopowski, Warszawa 1982, s. 85-235. Współautorzy: M. Aleksandrowicz i W. Zientarski.
- Nieznany złoty kodeks Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie*, „*Studia Gnesnensia*”, 5 (1979-1980) s. 323-327.
- Biblioteka klasztoru benedyktynów w Mogilnie na początku XIX wieku*, „*Studia Gnesnensia*”, 5 (1979-1980) s. 333-370.
- Katalog rękopisów biblioteki katedralnej w Gnieźnie*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 45 (1982) s. 5-201.
- Katalog rękopisów biblioteki katedralnej w Gnieźnie*, cz. 2, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 46 (1983) s. 5-149.
- Losy Biblioteki Bernardynów w Bydgoszczy po kasacie klasztoru w świetle odnalezionych dokumentów*, „*Studia Gnesnensia*”, 7 (1982-83) s. 337-348.
- Biblioteka Katedralna w Gnieźnie*, „*Gniezno. Studia i materiały historyczne*”, 1 (1984) s. 147-158.
- Biblioteka katedralna w Gnieźnie w latach 1650-1975*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, 51 (1985) s. 117-281.
- Katalog książek biblioteki pobernardyńskiej w Bydgoszczy*, „*Studia Gnesnensia*”, 8 (1984-85) s. 293-350.
- Losy biblioteki katedralnej w Gnieźnie pod zaborem pruskim*, „*Roczniki Biblioteczne*”, 39 (1985) z. 1-2, s. 349-364.
- Maria Aniela Franciszka Witkowska (1866-1895). Założycielka bezhabitowego Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus*, „*Studia Franciszkańskie*”, 2 (1986) s. 251-255.
- Zakonodawcza działalność Honorata Koźmińskiego OFM<sup>Cap</sup> w Polsce pod zaborem rosyjskim*, „*Studia Franciszkańskie*”, 2 (1986) s. 257-264.
- „Zamek Chrobrego na Ostrowie przy Gnieźnie” w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie*, „*Studia Lednickie*”, 2 (1991) s. 361-366. Współautor: W. Zientarski.
- Archiwum i biblioteka w Katedrze Gnieźnieńskiej*, Gniezno 1994, ss. 55.
- Utworky poetyckie w antologii: *Gniezno moje miasto. Wiersze*, red. Z. Gąsiorek, Gniezno 1998: *Panorama Gniezna* (s. 10), *Świadek koronny* (s. 11), *Najstarsza książnica* (s. 12-14), *Święty Wojciech – Pierwszy Patron Polski* (s. 20-21), *Wojciechowe posłanie* (s. 22-23), *Święty Wojciech* (s. 24), *Zakochanie w Gnieźnie* (s. 29), *Wrócili do Gniezna* (s. 30), *Odświeżenie pomnika* (s. 31), *Niepojętni* (s. 32-33), *Legenda w pół urzeczywistniona* (s. 34-35), *Poświęcenie pomnika Prymasa Tysiąclecia* (s. 36-37), *Profanacja* (s. 38-39), *Prymas Tysiąclecia* (s. 40), *Wielkie świętowanie* (s. 49), *Do zobaczenia* (s. 52), *Mini Jubileusz* (s. 53), *Ukoronowana* (s. 54), *Diecezjalne pielgrzymowanie* (s. 55), *Milenium Męczeńskiej śmierci* (s. 56-57), „*Gnieźnianka Roku 1994*” (s. 67).
- Zabytki muzyczne w księgozbiornie najstarszej w Polsce książnicy – Bibliotece Katedralnej w Gnieźnie*, w: „*Materiały załącznikowe z sympozjum muzykologicznego, które odbyło się 23 listopada 2000 roku w Auli Seminarium Duchownego w Gnieźnie*”, Gniezno 2000, s. 25-32.
- Zientarski Władysław 1916-1991*, w: *Słownik Bibliotekarzy Wielkopolskich 1918-2000*, red. F. Łobzowski, Poznań 2001, s. 184-186. Współautor: M. Aleksandrowicz.
- Biblioteka Seminarium Duchownego w Gnieźnie*, w: *Księga Jubileuszowa Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie 1602-2002*, red. P. Podeszwa i W. Polak, Gniezno 2002, s. 109-142.